

Любомира Язджиева, шеф на дирекция „Пенсии” в НОИ: Проверяваме за фалшив стаж преди 1997 г.

Райна Харалампиева

- Г-жо Язджиева от вчера хората вече попълват нов образец на заявление за отпускане на пенсия. Какви са възможностите пред тях?

- Новият образец на заявлението за пенсиониране - освен промените, които целят да улеснят неговото попълване, дава възможност на хората да избират по старата или по новата методика да бъде изчислен индивидуалният им коефициент при определянето на размера на тяхната пенсия. Те ще разполагат с тази възможност до 1 януари 2023 г. Точка 5 от заявлението позволява на хората да заявят желанието си при изчисляване на пенсията им да бъде взет предвид осигурителният им доход преди 2000 г., включително този за трите им най-добри години преди 1997 г. Важно е да знаят, че изборът на тези три години, както и досега, е техен личен, тъй като за този период НОИ не разполага с регистър, а също и че трябва да приложат редовен документ за дохода си за този период. Ако няма изричен избор за старата методика, остава да действа принципното положение, че пенсиите, свързани с трудова дейност с начална дата след 31.12.2018 г., се изчисляват с индивидуален коефициент, определен по новата.

- Тези, които са в заварено положение, ще могат ли да променят нещо?

- Да. Хората, които вече са подали заявление за пенсиониране или тези, които имат отпуснатата пенсия с начална дата през 2019 г. могат еднократно да се възползват от същата възможност за изчисляване на индивидуалния им коефициент по „старата методика“. За целта те трябва да подадат изрично заявление в НОИ, като могат да направят това в срок до 4. 11 2019 г., вкл. И в тези случаи лицето следва да приложи към заявлението си документи за осигурителния му доход. Пенсионният орган отново служебно определя коя от двете методики е по-благоприятна. Ако е старата, вече отпуснатата пенсия ще бъде изменена от същата начална дата.

- Как ще бъдат улеснени кандидат-пенсионерите при избора на методика?

- Вече е обновена електронната услуга „Прогнозен размер на пенсията“ на сайта на НОИ, достъпна чрез въвеждане на персонален идентификационен код - ПИК на НОИ. Трябва да се има предвид, че чрез нея се пресмята предварителен, а не окончателен размер на коефициента и на пенсията. Услугата работи от 2014 г., като в началото на 2019 г. също предлагаше двете възможности за изчисляване, тъй като се пенсионираха лица и по двете методики. Не ни е направило впечатление при хората да има някакви затруднения. Единствено че понякога въвеждат данни за дохода си, които са нереално високи. Например при средна годишна заплата 40 000 лева, произволно казано, някои въвеждат 400 000 лева. Не знам дали това е факт, изключение или човекът е сбъркал с нулите, но в производството работим по документи. И колкото по-точни са данните, въведени от бъдещите пенсионери, толкова по-точен ще е прогнозният размерът на пенсията.

- Има ли значение кога въвеждаме данните в калкулатора?

- Електронната услуга работи със средния осигурителен месечен доход, който е последно обявен. Към момента имаме я обявен доход за jj месец февруари, нямаме за март и за април. Това се дължи на обстоятелството, че данните от осигурителите за осигурителния доход на лицата се подават до 25-о число на месеца, следващ месеца, през който е положен трудът, тоест със закъснение във времето. Така февруарският го

обявяваме около средата на април, мартенският ще го обявим в средата на май. Оттам обективно също се получава разлика. Кога-то човек дойде при нас и правото му на пенсия е с днешна дата, изчакваме този месец и половина за дохода, който ни е необходим за този човек. Затова нашето производство е четиримесечно - изчакваме събирането на всички текущи данни, за да можем да изчислим пенсията. А електронната услуга за прогнозна пенсия работи с този доход, който в момента е обявен.

- Какво става, ако лицето няма 36 месеца осигурителен доход след 1999 година?

- Това е изискване само по новата методика. В случай че човек въведе в калкулатора стаж и доход преди 1997 г., той ще може да сметне размера по старата методика, но не и по новата, ако няма 36 месеца осигурителен доход след 1999 година. При последната, ако няма тези пълни 36 месеца доход, допълването става с доход преди 2000 г. за недостигащите месеци, като това е доста сложно и продуктът не може сам да го направи. Трябва да го направи човек. Ако някой не помни колко точно е стажът му преди 1997 г., дори да не си въведе целия стаж, а само трите години, съответстващи на дохода преди 1997 година, чрез електронната услуга ще може да съпостави коефициентите по старата и новата методика.

- Липсата на стаж ли е най-сериозният проблем, с който се сблъскват хората преди да се пенсионират?

- Знаем, че трудовият стаж се удостоверява и с трудови книжки, и осигурителни книжки. Това са документи, които би трябвало да стоят у кандидат-пенсионерите. Доход за периоди преди 1997 година се установява със съответните документи. Проблем е, когато човек не се е снабдил с такъв документ, а осигурителят е прекратил дейността си, няма правопреемник, не е предал документите си в осигурителния архив на НОИ. Има и случаи, когато се установява несъответствие между отделни документи, например между трудова книжка и удостоверение. Така няма как да се удостовери стаж или доход като липсва осигурителят. Проблемът е най-сериозен през 90-те години с оглед голямата динамика при осигурителите.

- А след 1999 година?

- След 1999 година вече имаме един по-стабилен регистър на осигурените лица. Ние се доверяваме на данните, които осигурителите са подавали. При положение, че има съответствие между документите за стаж, които лицето носи, и данните за доход и стаж, които са в регистъра и няма нещо за изясняване, ние се опираме изцяло на тези данни. Това беше хубавото на новата методика за изчисляване на коефициента. При нея хората се улесняват, защото се ползва доход за период, когато вече регистърът работи и можеше да се стъпи основно на данните от него. Така се спестява търсене и носене на документи за времето преди 1997 г.

- При тяхното подаване има ли нарушения с категорията на труд?

- Този проблем е много сериозен. Има хора, които, ако не успеят да си докажат стажа поради липсващи осигурители или защото са работили без трудов договор, търсят други начини да си „осигурят“ стаж. Те може да имат стаж, но няма как да го докажат и прибегват до такива неправомерни практики да търсят издаването на фалшиви документи. Затова вниманието на служителите в НОИ е много сериозно съсредоточено, когато идват документи за периодите преди 1997 година. Дали сме указания задължително да се прави проверка за достоверността на тези документи. Проверява се осигурителя в архива на НОИ, ако е прекратен. По-често се фалшифицират документи за категориен стаж, защото първа и втора категория труд се превръщат към трета и носят по-продължителен стаж. Например с четири години втора категория труд тези хора получават пет години стаж от трета.

- Вместо да прибегват до фалшиви документи, имат право да докажат стаж в съда, нали така?

- Да. Има специален закон за установяване на трудов стаж по съдебен ред. Тази възможност не означава, че лицата могат да направят това съвсем без никакви документи. Производството пред съда се развива въз основа на т. нар. начало на писмено доказателство. Все пак човек трябва да има някакъв документ, но може да липсват разплащателни ведомости при осигурителя, въз основа на които се издават документите за стажа. В случай че разполага с фишове, разполага със заповед за преназначаване, със заповед за прекратяване на трудовото му правоотношение, те могат да се ползват в съда. Вече стъпвайки на това косвено доказателство за стажа, съдът, разглеждайки го, допуска и свидетелски показания. Човек може да извика свои бивши колеги, които да свидетелстват, че от тази до тази година е работил там. И според събраните доказателства съдът може да се произнесе, че той наистина е полагал е труд на съответното място и това да му се зачете за стаж.